

U 41/2023 rd

Statsrådets skrivelse till riksdagen om kommissionens förslag till förordning om inrättande av den europeiska plattformen för strategisk teknik (STEP)

I enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen översänds till riksdagen Europeiska kommissionens förslag av den 20 juni 2023 till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av den europeiska plattformen för strategisk teknik (STEP) och om ändring av direktiv 2003/87/EG och förordningarna (EU) 2021/1058, (EU) 2021/1056, (EU) 2021/1057, (EU) nr 1303/2013, (EU) nr 223/2014, (EU) 2021/1060, (EU) 2021/523, (EU) 2021/695, (EU) 2021/697 och (EU) 2021/241, COM(2023) 333 final, samt en promemoria om förslaget.

Helsingfors den 7 september 2023

Näringsminister Wille Rydman

Direktör Mikko Vähä-Sipilä

7.9.2023

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING OM INRÄTTANDE AV DEN EUROPEISKA PLATTFORMEN FÖR STRATEGISK TEKNIK (STEP) OCH OM ÄNDRING AV DIREKTIV 2003/87/EG OCH FÖRORDNINGARNA (EU) 2021/1058, (EU) 2021/1056, (EU) 2021/1057, (EU) NR 1303/2013, (EU) NR 223/2014, (EU) 2021/1060, (EU) 2021/523, (EU) 2021/695, (EU) 2021/697 OCH (EU) 2021/241

1 Bakgrund

Den 20 juni 2023 antog kommissionen förslag till halvtidsöversyn av EU:s fleråriga budgetram 2021–2027 (nedan förslag till MFF-halvtidsöversyn).

Kommissionens förslag till MFF-halvtidsöversyn innehåller meddelandet ”Halvtidsöversyn av den fleråriga budgetramen 2021–2027” (COM(2023) 336 final), ett förslag till ändring av förordning 2020/2093 om den fleråriga budgetramen (COM(2023) 337 final), ett förslag till förordning om inrättande av Ukrainafaciliteten (COM(2023) 338 final) och ett förslag till förordning om inrättande av den europeiska plattformen för strategisk teknik, i vilket även ingår förslag till ändringar av flera befintliga förordningar och ett direktiv, (COM(2023) 335 final). Om kommissionens meddelande utarbetades en separat E-skrivelse (E 17/2023 rd). Om förslaget till ändring av förordningen om budgetramen och om de två lagstiftningsförslagen utarbetas separata U-skrivelser.

Kommissionen redogör för bakgrunden till sitt förslag i meddelandet COM(2023) 336 final om halvtidsöversyn av den fleråriga budgetramen. Enligt kommissionen har insatserna för att stärka konkurrenskraften i den europeiska ekonomin och minska ekonomins beroende genom den gröna och digitala omställningen varit EU:s inriktning under de senaste åren. EU:s industri har visat sin inbyggda resiliens, men den hotas av hög inflation, arbetskraftsbrist, störningar i leveranskedjorna, stigande räntor samt höjda energikostnader och insatspriser. Enligt kommissionen är utveckling och införande av strategisk teknik samt ökning av tillverkningskapaciteten av stor betydelse när det gäller att ta vara på möjligheterna i den gröna och digitala omställningen och nå unionens mål. Samtidigt stärks Europas suveränitet och ekonomiska säkerhet.

EU har redan tidigare lagt fram flera initiativ för stöd till sin industri. I meddelandet om industriplanen i den gröna given presenterade kommissionen åtgärder som syftar till att förbättra konkurrenskraften för Europas nettonollindustri, stödja industrins snabba omställning till klimatneutralitet, minska råvaroberoendet och skapa attraktiva arbetstillfällen. Den 16 mars 2023 antog kommissionen lagstiftningsförslag som syftar till att lätta den administrativa bördan för nettonollindustrin och för kritiska råvaror samt göra tillståndsbeviljandet smidigare. Enligt kommissionen behöver EU för främjande av industrins investeringar dessutom en strukturell lösning, så att Europas försprång inom kritisk och ny teknik av relevans för den gröna och digitala omställningen samt resiliensen kan bibehållas.

Med sina senaste initiativ har kommissionen strävat efter att uppmuntra och påskynda företagens investeringar i Europa. Å ena sidan främjar förslagen till lagstiftning om nettonollindustrin

och kritiska råvaror förutsägbarheten och smidigheten i tillståndsprocesserna för teknik och projekt som definierats som väsentliga, å andra sidan strävar man genom ändringarna av ramverket för statligt stöd och den nu föreslagna nya europeiska plattformen för strategisk teknik (Strategic Technologies for Europe Platform, nedan "STEP") efter att den finansiering som behövs vid investeringar ska bli tillgänglig snabbt.

EU har flera fonder och program inom och utanför budgeten för stödjande av ren teknik, bioteknik och digitalisering. Kommissionen föreslår att det inrättas en ny plattform genom vilken man stärker befintliga EU-instrument och gör dem smidigare samt utnyttjar befintliga program, såsom InvestEU-programmet, innovationsfonden, ramprogrammet Horisont Europa, Europeiska försvarsfonden, faciliteten för återhämtning och resiliens (RRF) och sammanhållningsfonder. För att öka finansieringskapaciteten för främjande av STEP-investeringar föreslår kommissionen att en ytterligare finansiering på 10 miljarder euro anslås till riktade program. Kommissionen bedömer att STEP med hjälp av dessa medel kan åstadkomma nya investeringar på uppskattningsvis 110 miljarder euro. Sammanlagt skulle enligt kommissionen det totala uppskattade beloppet för nya investeringar genom STEP kunna uppgå till 160 miljarder euro.

2 Förslagets syfte

Målet för STEP är att stärka Europas suveränitet och säkerhet, påskynda unionens gröna och digitala omställning, öka dess konkurrenskraft, minska dess strategiska beroendeförhållanden, främja lika villkor på den inre marknaden för investeringar i hela unionen och verka för inkluderande tillgång till attraktiva arbetstillfällen av god kvalitet. Med hjälp av STEP stöds utveckling och tillverkning av kritisk teknik och kritiska produkter i EU, skyddet och säkerställandet av deras värdekedjor samt tryggheten av tillgången till den arbetskraft som behövs och kunskaper på följande områden: 1) deep tech och digital teknik, 2) ren teknik och 3) bioteknik. En teknik anses vara kritisk om den tillför en innovativ och spetsvetenskaplig komponent med betydande ekonomisk potential till den inre marknaden eller bidrar till att minska eller förebygga unionens strategiska beroendeförhållanden. Dessutom, om ett viktigt projekt av gemensamt europeiskt intresse som godkänts av kommissionen (Important Project of Common European Interest, IPCEI) har samband med något av de teknikområden som avses i förslaget ska den relevanta tekniken anses vara kritisk.

I förslagets ingress konstateras att STEP spelar en viktig roll när genomförbarheten för de nya insatserna och förberedelserna av nya insatser testas som ett steg mot en europeisk suveränitetsfond, en fond som kommissionen år 2025 ska bedöma behovet av.

3 Propositionens huvudsakliga innehåll

För genomförandet av STEP-åtgärder föreslås en ytterligare finansiering på 10 miljarder euro. Utöver detta föreslås innehållsmässiga ändringar i nuvarande program och fonder.

Den ytterligare finansieringen ska fördelas mellan de befintliga EU-program enligt följande: InvestEU 3 miljarder euro, Horisont Europa 0,5 miljarder euro, Europeiska försvarsfonden 1,5 miljarder euro och innovationsfonden 5 miljarder euro.

Dessutom kräver genomförandet av STEP i olika EU-program ändringar av programspecifika EU-rättsakter om de sammanhållningspolitiska fonderna (Eruf, ESF+, Sammanhållningsfonden), Fonden för en rättvis omställning (FRO), InvestEU, faciliteten för återhämtning och resiliens, Horisont Europa och Europeiska försvarsfonden. Dessutom krävs ändring av bestämmelserna om innovationsfonden.

När det gäller de sammanhållningspolitiska fonderna föreslås bland annat två nya prioriteringar för strategiska investeringar, i Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf), Sammanhållningsfonden och Fonden för en rättvis omställning. Fondernas möjligheter att stödja produktiva investeringar i andra företag än små och medelstora utökas, men de föreslagna regeländringarna i sammanhållningspolitiken ingriper inte i EU:s tillämpliga regler för statligt stöd. Med stöd från Europeiska socialfonden+ (ESF+) ska det bli möjligt att komplettera STEP-åtgärder. Dessutom ska andelen förfinansiering som betalas ut till medlemsländerna år 2024 höjas till 30 procent för STEP-prioriteringarnas del i FRO-fonden och i Eruf och ESF+. Det ska bli möjligt att öka EU:s maximala medfinansieringsgrad i programmen till 100 procent för STEP-prioriteringar.

När det gäller EU:s facilitet för återhämtning och resiliens föreslås att medlemsstaterna ges möjlighet att använda sin RRF-finansiering i högre utsträckning än för närvarande som en del av InvestEU (från 4 procent till 10 procent).

För InvestEU skapas ett helt nytt finansieringsfönster för strategiska investeringar.

I Europeiska innovationsrådet (EIC), som ingår i Horisont Europa, ska det skapas bland annat ett nytt finansieringsfönster som kan kapitalisera små och medelstora företag samt små midcap-företag verksamma inom strategiska sektorer med betydligt större summor än för närvarande. Förslaget ökar EIC:s anslag med totalt 2,63 miljarder euro, varav 0,8 miljarder euro från pelare II i Horisont Europa, 0,13 miljarder euro från återflöden från EIC:s pilotprojekt i Horisont 2020 och 1,2 miljarder euro från omdirigering av outnyttjade medel från Horisont Europa. 0,5 miljarder euro föreslås komma från ny ytterligare finansiering.

I programmet för ett digitalt Europa och programmet EU för hälsa föreslås mindre ändringar som ska göra det möjligt att bättre än för närvarande stödja strategiska investeringar.

Innovationsfondens nuvarande medel som finansieras med intäkter från EU:s utsläppshandel ska ökas med 5 miljarder euro, som enligt kommissionens förslag ska finansieras med höjda EU-medlemsavgifter via EU:s budget. Det föreslagna finansieringsarrangemanget är nytt och exceptionellt. Dessutom föreslår kommissionen att endast medlemsstater vars BNP ligger under EU-genomsnittet ska få tillgång till innovationsfondens ytterligare STEP-medel. Detta skulle gälla 17 medlemsstater (BG, CZ, EE, EL, ES, HR, IT, CY, LV, LT, HU, PL, PT, RO, SI, SK och MT). Finländska aktörer skulle således inte kunna ansöka om denna finansiering. För närvarande baseras stöd från innovationsfonden endast på öppen konkurrensutsättning, och det har inte inkluderat kvoter.

Enligt kommissionen kan de föreslagna innehållsmässiga ändringarna av programmen och de ytterligare medlen resultera i sammanlagda investeringar på cirka 160 miljarder euro i teknik som omfattas av STEP.

Kommissionen föreslår också att det skapas en så kallad suveränitetsstämpel (Sovereignty Seal). Enligt förslaget ska kommissionen kunna tilldela stämpeln till projekt som bedömts inom ramen för de program som den förvaltar direkt, om projekten bidrar till STEP-målen och samtidigt uppfyller programkriterierna. Avsikten är också att stämpeln ska möjliggöra kompletterande finansiering för projekt, i situationer där ett direkt förvaltad EU-program skulle finansiera endast en del av projektet.

Kommissionens STEP-förslag innehåller inte direkt några nya öppningar som skulle lätta på reglerna för statligt stöd. I förslaget nämns dock att kommissionen i fråga om detta kommer att samråda med medlemsstaterna om ny flexibilitet i reglerna för statligt stöd. I enlighet med detta startade kommissionen den 20 juli 2023 ett samråd riktat till medlemsstaterna. I samrådet ombeds medlemsstaternas ge sina synpunkter på möjligheten att med flexibilitet i reglerna för statligt stöd gynna projekt som stödjer STEP-målen. Enligt den påbörjade rundfrågan ska de flexibiliteter som kommissionen planerar gälla reglerna för statligt stöd som rör regionala investeringsstöd. Det föreslås att regionalstödsriktlinjerna (RAG) ska mildras genom ändring av regionalstödskartorna.

Förordningsförslagets innehåll artikel för artikel

Artikel 1 förklarar syftet med förordningen.

Artikel 2 definierar instrumentets mål och tillämpningsområde.

Artikel 3 innehåller bestämmelser om den ytterligare EU-finansiering som ska användas för att stärka eldkraften hos flera instrument, nämligen InvestEU, Horisont Europa, Europeiska försvarsfonden och innovationsfonden.

Genom artikel 4 inrättas en ”suveränitetsstämpel” som är avsedd att hjälpa projektansökare att attrahera offentliga och privata investeringar genom att intyga dess bidrag till STEP-målen.

I artikel 5 fastställs hur kommissionen ska övervaka genomförandet av STEP, resultaten och framstegen mot att uppfylla dess mål.

Enligt artikel 6 är kommissionen skyldig att upprätta en ny offentlig webbplats (suveränitetsportalen) för att tillhandahålla stöd till företag och projektansökare som söker finansiering för STEP-investeringar.

Enligt artikel 7 är kommissionen skyldig att lämna en årsrapport till Europaparlamentet och rådet om de framsteg som gjorts vid genomförandet av STEP-målen.

I artikel 8 fastställs regler för utvärderingen av plattformen.

Genom artikel 9 ändras direktivet om EU:s utsläppshandelssystem för att specificera det belopp för ytterligare medel som ska genomföras genom innovationsfonden för projekt som stödjer utvecklingen eller tillverkningen i unionen av ren teknik. Detta ytterligare stöd görs enbart tillgängligt för medlemsstater vars genomsnittliga BNP per capita ligger under EU-genomsnittet i EU-27 uttryckt i köpkraftsstandard och beräknat på grundval av uppgifter för unionen för perioden 2015–2017.

Genom artiklarna 10–15 ändras förordningar som gäller sammanhållningspolitiska fonder:

Programperiod 2021–2027

Kommissionen föreslår att förordningen om Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) och Sammanhållningsfonden ändras så att det skapas två prioriteringar som stöder STEP-målen. Det görs även möjligt att stödja produktiva investeringar i andra företag än små och medelstora företag, i mindre utvecklade regioner och övergångsregioner, samt i mer utvecklade regioner i medlemsstater vars genomsnittliga BNP per capita ligger under EU-genomsnittet i EU-27 uttryckt i köpkraftsstandarder (PPS) och beräknat på grundval av uppgifter för unionen för perioden 2015–2017.

Förordningen om Fonden för en rättvis omställning (FRO) ändras så att det blir möjligt att med fondens medel stödja investeringar relaterade till STEP-målen.

För att påskynda STEP-investeringarna och tillhandahålla den likviditet som behövs ska dessutom en extraordinär förfinansiering på 30 procent vara tillgänglig för år 2024 på grundval av anslagen till prioriteringarna i fråga. Till skillnad från andra fonder ska förskottsbetalningen av anslag från FRO även gälla andra STEP-prioriteringar.

Det föreslås möjlighet för medlemsstaterna att tillämpa en ökad EU-finansieringsgrad (upp till 100 procent) i STEP-prioriteringarna i de sammanhållningspolitiska programmen.

Programperiod 2014–2020

Det föreslås att tidsfristen för inlämning av den sista ansökan om betalning för åren 2014–2020 i de sammanhållningspolitiska programmen förlängs med 12 månader. Den nya tidsfrist som föreslås är den 31 juli 2025, och avslutandehandlingarna ska vara inlämnade den 15 februari 2026. Kommissionen föreslår ingen förlängning av den stödberättigande perioden för genomförandet av projekten – enligt gällande lagstiftning upphör denna period den 31 december 2023.

Genom artikel 16 skapas ett nytt politikområde (det femte) för stöd till STEP-investeringar inom InvestEU.

Syftet med artikel 17 är att ge Accelerator mer flexibilitet och finansiering.

Artikel 18 om Europeiska försvarsfonden ändras för att ange hur stora ytterligare medel som ska genomföras via Europeiska försvarsfonden. De ytterligare medlen är avsedda för stöd till investeringar i deep tech och digital teknik.

Artikel 19 höjer taket för det finansiella bidrag som medlemsstaterna kan använda av sin återhämtnings- och resiliensplans totala finansiella bidrag för medlemsstatskomponenten i InvestEU (högst 10 procent av bidraget).

Artikel 20 gäller förordningens ikraftträdande och tillämpning.

4 Rättslig grund för förslaget och förhållande till proportionalitets- och subsidiaritetsprinciperna

4.1 Rättslig grund

I enlighet med artikel 3.3 i fördraget om Europeiska unionen ska unionen verka för en hållbar utveckling i Europa som bygger på välavvägd ekonomisk tillväxt och på prisstabilitet, på en social marknadsekonomi med hög konkurrenskraft där full sysselsättning och sociala framsteg

eftersträvas, samt på en hög miljöskyddsnivå och en bättre miljö. Unionen ska främjar vetenskapliga och tekniska framsteg.

Kommissionen grundar sitt STEP-förslag på artiklarna 164, 173, 175.3, 176, 177, 178, 182.1 och 192.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF), artiklar som gäller Europeiska unionens industripolitik, sammanhållningsfonder, forskning och teknisk utveckling samt miljön. Det stora antalet rättsliga grunder beror på det faktum att genomförandet av STEP kräver att elva befintliga rättsakter ändras.

Industripolitik

Artikel 173 i FEUF, som gäller unionens industripolitik, föreskriver att unionen och medlemsstaterna ska säkerställa att det finns nödvändiga förutsättningar för unionsindustrins konkurrensförmåga. För detta ändamål ska deras insatser, i överensstämmelse med ett system av öppna och konkurrensutsatta marknader, inriktas på att påskynda industrins anpassning till strukturförändringar, främja en miljö som är gynnsam för initiativ och för utveckling av företag inom hela unionen, särskilt i fråga om små och medelstora företag, påskynda industrins anpassning till strukturförändringar, främja en miljö som är gynnsam för samarbete mellan företag och främja ett bättre utnyttjande av de industriella möjligheter som skapas genom politiken inom sektorerna för innovation, forskning och teknisk utveckling.

Sammanhållningspolitikens fonder

Artikel 164 i FEUF gäller Europeiska socialfondens och *artikel 178* Europeiska regionala utvecklingsfondens tillämpningsförfordningar. *Artikel 175.3 i FEUF* gäller särskilda åtgärder som behöver vidtas utanför fonderna för att stärka den ekonomiska, sociala och territoriella sammanhållningen. Med stöd av *artikel 177 i FEUF* ska de allmänna regler fastställas som ska tillämpas på fonderna och de bestämmelser som behövs för att säkerställa deras effektivitet och samordningen av fonderna med varandra och med andra befintliga finansieringsorgan. Enligt *artikel 176 i FEUF* är Europeiska regionala utvecklingsfondens syfte att bistå med att avhjälpa de viktigaste regionala obalanserna i unionen genom att delta i utvecklingen och den strukturella anpassningen av regioner som utvecklas långsammare samt i omstruktureringen av industriregioner på tillbakagång.

Forskning och teknisk utveckling samt rymden

Enligt *artikel 182.1 i FEUF* ska Europaparlamentet och rådet anta ett flerårigt ramprogram som anger alla unionens verksamheter.

Miljö

Enligt *artikel 192.1 i FEUF* fattas beslut om vilka åtgärder som ska vidtas av unionen för att uppnå de mål som anges i artikel 191 i FEUF.

Enligt EU-domstolens rättspraxis bör lagstiftaren sträva efter att använda endast en rättslig grund. Den rättsliga grunden bör väljas på grundval av rättsaktens syfte och innehåll. Att använda två eller flera rättsliga grunder är möjligt endast när det rör sig om en åtgärd med flera samtidiga syften eller flera beståndsdelar som är oskiljaktigt förbundna med varandra, utan att den ena är underordnad eller indirekt i förhållande till den andra.

Syftet med STEP-förordningen är att med hjälp av befintliga finansieringsinstrument i stor omfattning främja unionsekonomin konkurrenskraft och flexibilitet i de sektorer som beskrivs närmare i förordningsförslagets ingress. Kommissionen föreslår att elva rättsakter som gäller flera olika politikområden och befintliga unionsprogram och instrument ska ändras på ovan beskrivna sätt. I detta fall kan det således anses vara en godtagbar lösning att använda flera rättsliga grunder. De föreslagna rättsliga grunderna är också ömsesidigt förenliga, eftersom de alla kräver samma beslutsförfarande. Förslaget behandlas i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet tillsammans med Europaparlamentet, och rådet fattar sitt beslut med kvalificerad majoritet.

De finns skillnader mellan de föreslagna rättsliga grunderna i fråga om omfattningen och arten av EU:s befogenhet. Man bör förhålla sig återhållsamt till att rättsliga grunder för kompletterande befogenhet kombineras med rättsliga grunder för delad befogenhet. Men i detta fall finns det inget hinder för en kombination, eftersom det handlar om flera befintliga unionsprogram och instrument, och inte till exempel om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning. Dessutom är förslagets olika delar separerade efter rättsakter under egna tydliga rubriker.

Unionen har befogenhet att inrätta STEP, och kommissionens förslag att flera kombinerade rättsliga grunder ska utgöra grund för unionens befogenheter verkar enligt statsrådet vara lämpligt.

Med den i STEP-förslaget angivna rättsliga grunden som gäller industripolitik får man enligt en uttrycklig bestämmelse i artikel 173 i FEUF inte ge unionen grunder att införa åtgärder som kan medföra att konkurrensen snedvrids. I sina motiveringar hänvisar kommissionen till konkurrensrättsliga bestämmelser (EU:s statliga stöd) som ska utfärdas senare.

Statsrådet anser att de valda rättsliga grunderna är lämpliga.

4.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna

I enlighet med sina rättsliga grunder hör kommissionens förslag huvudsakligen till ett område med delad befogenhet, där subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna ska tillämpas. Kommissionen anser att de föreslagna åtgärdernas natur och omfattning samt brådskan med genomförandet kräver åtgärder på unionsnivå snarare än insatser från enskilda medlemsstater.

Kommissionen anser att proportionalitetsprincipen följs, vilket den motiverar med att eftersom någon ny fond inte föreslås är den ytterligare finansieringen på 10 miljarder euro till befintliga instrument för att starta upp STEP på kort sikt motiverad.

Det föreslås ingen delegering av lagstiftningsbefogenhet till kommissionen, och kommissionen ges inte heller befogenhet att utfärda genomförandeakter.

Statsrådet bedömer att förslaget är förenligt med subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna.

5 Förslagets konsekvenser

Konsekvensbedömning på EU-nivå

Enligt kommissionen skapar förslaget inte ett nytt instrument utan avsikten är att det ska genomföras genom befintliga instrument inom ramen för EU:s budget, och dessa instrument ska ändras så att det blir lättare att mobilisera investeringsresurser inom kritisk teknik. Konsekvenserna av dessa befintliga instrument, såsom sammanhållningsfonderna, InvestEU och Horisont Europa, har bedömts tidigare.

Enligt kommissionen bygger förslaget dessutom på befintliga förslag som har varit föremål för konsekvensbedömningar, såsom akten om råvaror av avgörande betydelse, den europeiska agendan för innovation, 55 %-paketet, EU:s förordning om halvledare och kompassen för det digitala decenniet samt den bedömning av investeringsbehov som offentliggjordes den 23 mars 2023.

Enligt kommissionen täcker den analys som utförts i konsekvensbedömningar eller arbetsdokument framtagna vid kommissionens enheter de mest betydande konsekvenserna av detta förslag, och av denna anledning behövs ingen ny konsekvensbedömning. I motiveringspromemorian nämns också kommissionens förhandsbedömning, som gällde det stöd i form av eget kapital som EIC beviljar små och medelstora företag samt små midcap-bolag som inte täcks av bankerna.

Att det på EU-nivå saknas konsekvensbedömningar direkt relaterade till STEP-förslaget försvårar helhetsbedömningen av de föreslagna ändringarna, inklusive bedömningen av de kumulativa effekterna av de olika förslagen, liksom bedömningen av lämpligheten för alternativa genomförandesätt.

Ekonomiska konsekvenser

Enligt kommissionen kan de föreslagna innehållsmässiga ändringarna av programmen och de ytterligare medlen resultera i sammanlagda investeringar på cirka 160 miljarder euro i den teknik som omfattas av STEP.

Kommissionen föreslår att man, särskilt för att öka investeringskapaciteten för prioriterade områden av strategisk teknik, genom ytterligare finansiering ska stödja STEP genom att stärka budgeten för InvestEU, innovationsfonden, Europeiska innovationsrådet inom ramen för Horisont Europa och Europeiska försvarsfonden med totalt 10 miljarder euro (i löpande priser) 2024–2027.

Kommissionen föreslår att detta behov av ytterligare medel ska täckas med nationella bidrag genom att öka taken i budgetramen enligt följande: för rubrik 1 (inre marknaden, innovation och digitalisering) med 3 020 miljoner euro, för rubrik 3 (naturresurser och miljö) med euro 4 311 miljoner euro och för rubrik 5 (säkerhet och försvar) med 1 293 miljoner euro (i 2018 års priser).

Det av kommissionen föreslagna tillägget på 10 miljarder euro till EU:s budget 2024–2027 ökar Finlands avgift för EU-medlemskapet under denna period med i genomsnitt cirka 41 miljoner euro per år.

Hur mycket Finland kommer att få av det föreslagna tillägget till budgeten beror på de finländska aktörernas framgång vid ansökan om medel från de program som kommissionen förvaltar direkt.

Hälften av det tillägg till budgeten som kommissionen föreslår, det vill säga det föreslagna tillägget på fem miljarder euro till innovationsfonden, ska enligt kommissionens förslag inte vara tillgängligt för finländska aktörer.

När det gäller de övriga program som ska omfattas av STEP och få ytterligare finansiering (InvestEU, Horisont Europa, Europeiska försvarsfonden) kan Finlands möjligheter att få tillgång till medlen i fråga granskas med avseende på hur mycket Finland fått hittills från dessa program och i förhållande till Finlands betalningsandel för EU-medlemskapet (1,62 procent enligt kommissionens senaste statistik från juli 2023) av de 27 medlemsstaternas totala avgifter.

Sammantaget kan man anta att den föreslagna ytterligare finansieringen till de ovannämnda programmen som förvaltas direkt av kommissionen kommer att öka Finlands nettobidrag.

Innovationsfonden

Innovationsfondens medel har hittills härrört från intäkterna av auktioneringen av utsläppsrätter inom EU:s utsläppshandel. Den ytterligare finansiering på fem miljarder euro som kommissionen nu föreslår till innovationsfonden ska dock täckas med EU:s medlemsavgifter. Det ytterligare stödet ska kunna sökas i endast de 17 medlemsstater vars genomsnittliga BNP per capita ligger under EU-genomsnittet i EU-27 uttryckt i köpkraftsstandarder (PPS) och beräknat på grundval av uppgifter för unionen för perioden 2015–2017. Finländska aktörer skulle således inte ha möjlighet att dra nytta av de ytterligare medlen i innovationsfonden.

Under 2020–2022 har det i innovationsfonden fattats två finansieringsbeslut som gällt finländska aktörer (finansieringsbeslut på 88 och 135 miljoner euro), vilket motsvarar 7,21 procent av fondens alla finansieringsbeslut under denna period.

InvestEU

Det nya finansieringsfönster som föreslås för strategiska investeringar och för vilket det föreslås en ökning med tre miljarder euro (en ökning av garantibemyndigandet med 7,5 miljarder euro) kan stärka finländska företags möjligheter att använda InvestEU-finansiering (budgetgaranti) genom program som förmedlar finansiering i form av lån eller eget kapital till tillväxtföretag eller genom storskaliga finansieringsprojekt som främjar den gröna omställningen. I dessa situationer ska finansieringen i första hand kanaliseras genom Europeiska investeringsbanksgruppen.

Horisont Europa

Största delen (utöver den ytterligare finansieringen på 0,5 miljarder euro) av tilläggsmedlen för Accelerator-instrumentet i Horisont Europa ska enligt kommissionens förslag finansieras med medel som anslagits för projekt i Horisont 2020 och Horisont Europa men som inte använts. Normalt överförs dessa outnyttjade medel till medlemsländerna. Finlands andel av dessa outnyttjade medel som normalt återförs till medlemsländerna bedöms uppgå till cirka 19 miljoner euro.

Under de två första åren av Horisont Europa har Finland fått 2,85 procent (610 miljoner euro) av den totala finansieringen från ramprogrammet.

Europeiska försvarsfonden

I kommissionens förslag ökas de medel som ska genomföras via Europeiska försvarsfonden med 1,5 miljarder euro. Den ytterligare finansieringen är avsedd att stödja investeringar i deep tech och digital teknik.

År 2021 fick Finland 2,6 procent (30,3 miljoner euro) av de medel som Europeiska försvarsfonden beviljade, och det uppskattas att andelen år 2022 blir 1,08 procent (9 miljoner euro).

Konsekvenser för Finlands regional- och strukturpolitiska program för 2021–2027

Kommissionens förslag om nya strategiska STEP-åtgärder i EU:s regional- och strukturpolitiska program berör Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden+ och Fonden för en rättvis omställning, vars åtgärder på totalt cirka 3 miljarder euro i Finland kommer att genomföras nationellt i Fastlandsfinland genom programmet Ett förnybart och kompetent Finland 2021–2027. Landskapet Åland har tagit fram ett eget program. Att ändra de sammanhållningspolitiska program som genomförs i Finland för att införa STEP-initiativet bygger på frivillighet i kommissionens förslag. Enligt förslaget ska de ansvariga myndigheterna tillsammans med berörda parter bedöma om det behövs programändringar och om dessa är ändamålsenliga, och då beakta bland annat ändringarnas kostnadseffekter och inverkan på möjligheten att uppnå målen i de program som godkänts för programperioden 2021–2027. Programmet Ett förnybart och kompetent Finland för 2021–2027 har godkänts i statsrådet, som även beslutar om eventuella programändringar. Ålands landskapsregering ansvarar för sitt eget program enligt självstyrelselagen. Beroende på ändringarnas omfattning kan omdirigeringen av medel också kräva kommissionens godkännande.

Konsekvenser för Finlands plan för återhämtning och resiliens

Kommissionens förslag om ändring av förordning (EU) 2021/241 om inrättande av EU:s facilitet för återhämtning och resiliens (RRF) höjer taket för de beräknade kostnader i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna som är tillgängliga för medlemsstatskomponenten i InvestEU. Utöver det nu tillämpliga taket på 4 procent av det finansiella bidraget för återhämtnings- och resiliensplanen ska medlemsstaterna enligt förslaget kunna besluta att ge ytterligare 6 procent i bidrag till stöd för STEP-investeringar, det vill säga totalt högst 10 procent. Finlands plan för återhämtning och resiliens innehåller för närvarande ingen överföring alls till InvestEU:s medlemsstatskomponent.

Utnämning av behörig myndighet

Europaparlamentets och rådets förordning är direkt tillämplig rätt i unionens medlemsstater. Förordningen kan dock även medföra behov av att anpassa den nationella lagstiftningen så att den stämmer överens med bestämmelserna i förordningen. För att principen om att förvaltningen ska bygga på lag enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska förverkligas bör det framgå av lag vilken myndighet som är behörig (GrUU 67/2010 rd, s. 5 II). Enligt artikel 6.4 i förordningsförslaget ska varje medlemsstat utse en behörig myndighet till kontaktpunkt för genomförandet av STEP på nationell nivå. Detta medför administrativa tilläggskostnader. Hur stora kostnaderna blir beror på huruvida man inrättar en helt ny myndighet för verksamheten eller huruvida nya uppgifter kan inkluderas som en del av en befintlig myndighets uppgifter. Enligt en preliminär

bedömning är den föreslagna tidsfristen på tre månader för kort med hänsyn till att utnämningen av myndigheten sannolikt kommer att kräva ändringar i den nationella lagstiftningen.

6 Förslagets förhållande till grundlagen och till de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna

Kommissionen anser att förslaget främjar fritt yrkesval och rätten till arbete, som tryggas i artikel 15 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna, eftersom de föreslagna åtgärderna stöder den europeiska industrins konkurrenskraft, som säkerställer ekonomisk tillväxt och ser till att industrin fortsätter att erbjuda arbetstillfällen. Enligt kommissionen främjar förordningsförslaget även näringsfriheten enligt artikel 16 i stadgan, eftersom det bedöms att förslaget kommer att öka innovationskapaciteten och införandet av ren energiteknik.

Statsrådet bedömer att bestämmelserna i förordningsförslaget åtminstone främjar följande mål i Finlands grundlag (731/1999): målen i 12 § (offentlighet), i 18 § (näringsfrihet och rätt till arbete) och i 20 § (ansvar för miljön).

Konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna beror på hur de föreslagna åtgärderna genomförs i medlemsstaterna. Enligt kommissionens förslag ska till exempel omallokeringarna av sammanhållningsfondernas medel vara frivilliga.

7 Ålands behörighet

Enligt 18 § i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om främjande av sysselsättningen och näringsverksamhet, med vissa begränsningar.

Enligt artikel 6.4 i förordningsförslaget ska varje medlemsstat utse en behörig myndighet till kontaktpunkt för genomförandet av plattformen på nationell nivå. När det gäller utnämningen av den nationella behöriga myndigheten ska 59 b § 3 mom. i självstyrelselagen beaktas. Detta moment föreskriver att om medlemsstaterna enligt gemenskapsrätten i något fall där både landskapet och riket har behörighet får utse endast en förvaltningsmyndighet utser riket denna myndighet.

8 Behandlingen av förslaget i Europeiska unionens institutioner

I rådet behandlas förslag som anknyter till MFF-halvtidsöversynen i konstellationen allmänna frågor och i AHWP MFF-arbetsgruppen. På politisk nivå började man behandla förslaget den 10 juli 2023 i rådet i konstellationen allmänna frågor. I Europeiska rådet fattar stats- och regeringscheferna ett enhälligt beslut om helheten. Det spanska ordförandeskapet har satt som mål att enighet ska uppnås om MFF-halvtidsöversynen i Europeiska rådet i oktober.

I Europaparlamentet ges betänkanden om förslaget av utskottet för industri, forskning och energi (ITRE) och av budgetutskottet (BUDG), till vilka AFET, AGRI, ECON, ENVI, EMPL och REGI lämnar yttranden.

9 Nationell behandling av förslaget

Den 7 juli 2023 överlämnades till riksdagen en E-skrivelse (E 17/2023 rd) om kommissionens meddelande och förslag till halvtidsöversyn av EU:s fleråriga budgetram.

Finlands ståndpunkter för föregripande inflytande gällande halvtidsöversynen av EU:s fleråriga budgetram fastslogs i statsrådets skrivelse E 178/2022 rd.

Utskottsbehandlingar:

- Regional- och strukturpolitik EU-4 och konkurrenskraft EU-8: muntlig föredragning av kommissionens förslag i utvidgad sammansättning den 9 augusti 2023, utformning och samordning av ståndpunkterna i skriftligt förfarande i begränsad sammansättning den 2–9 augusti 2023.
- Forskning och innovation EU-20: Ett utkast till U-skrivelse lämnades skriftligt till den begränsade sammansättningen för kännedom den 15 augusti 2023.

U-skrivelsen har behandlats i MFF-ledningsgruppen den 22 augusti 2023.

U-skrivelsen har behandlats i EU-ministerutskottet den 25 augusti 2023.

10 Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet har i en E-skrivelse (E 17/2023 rd) tagit ställning till den helhet som presenteras i kommissionens meddelande om halvtidsöversynen av budgetramen. I skrivelsen konstateras bland annat följande om förslaget till STEP-plattform:

Att det inte ingick något förslag om en ny suveränitetsfond i MFF-halvtidsöversynen är i linje med statsrådets mål. I nuläget understöder statsrådet inte ytterligare finansiering eller några helt nya finansieringsinstrument på EU-nivå.

Statsrådet stöder målet för STEP att åtgärder och finansiering ska samordnas för strategiska investeringar inom noggrant definierade sektorer. Statsrådet anser dock att den ytterligare finansiering som föreslås för STEP-åtgärderna är för stor. Eventuella behov av ytterligare finansiering för STEP bör täckas genom omfördelningar.

Statsrådet förhåller sig kritiskt till kommissionens förslag om att innovationsfonden ska tilldelas ny tilläggsfinansiering som ska täckas med EU-medlemsavgifter. Statsrådet anser att de ändringar som kommissionen föreslagit i fråga om fondens finansieringsmodell eller fördelningen av pengar baserat på BNP inte är ändamålsenliga. Statsrådet anser att innovationsfondens nuvarande karaktär av en incitamentsfond baserad på öppen konkurrensutsättning och kopplad till utsläppshandelssystemet är viktig.

Statsrådets mål är att de olika programmens STEP-medel ska fördelas enligt de nuvarande kriterierna i programmen.

Förslaget till en STEP-plattform kräver en detaljerad granskning och bedömning även med avseende på det statliga stödet. När det gäller flexibiliteten i de tillfälliga EU-regler för statligt stöd som redan införts betonar Finland vikten av att så snabbt som möjligt återgå till det normala läge som rådde före kriserna. Finland understöder inga eventuella nya flexibiliteter i de nuvarande reglerna för statligt stöd i samband med lösningarna rörande STEP.

Statsrådet kompletterar sin ståndpunkt om förslaget om STEP enligt följande:

Statsrådet anser att man i genomförandet av STEP i första hand bör utnyttja sammanhållningspolitikens befintliga prioriteringar och InvestEU-instrumentets finansieringsfönster.

Statsrådet anser det vara viktigt att om ytterligare finansiering styrs till InvestEU så bör denna kanaliseras till projekt på marknadsmässiga villkor. Statsrådet anser det vara särskilt viktigt att medel tilldelas strategiskt viktiga projekt i medlemsstaterna utifrån projektens meriter och inte utifrån på förhand fastställda kvoter för medlemsstater eller regioner eller andra kvoter.

Kommissionens förslag att anslag som frigörs från Horisont Europa 2024–2027 eller som frigjorts från det ramprogram som föregick detta och som annars skulle förfalla ska kunna användas i ramprogrammet anser statsrådet inte vara primärt.

Statsrådet anser att kommissionens förslag till anpassningar inom sammanhållningspolitiken som helhet i princip är godtagbara.

Statsrådet stöder utgångspunkten i kommissionens förslag att medlemsstaterna ska ha utrymme för skönmässig bedömning när det gäller eventuella ändringar som rör STEP i de nationella och regionala sammanhållningsprogrammen.

Statsrådet betonar som allmän princip vikten av nationell medfinansiering som en del av genomförandet av EU-finansieringen och anser att den föreslagna EU-finansieringsgraden på 100 procent är exceptionell.

När det gäller Fonden för en rättvis omställning fäster statsrådet vikt vid den särskilda förfinansiering som föreslås för medlemsstaterna för 2024.

Statsrådet understöder den av kommissionen föreslagna portal där all information om STEP-finansieringsmöjligheter och realiserad finansiering ska göras centralt och offentligt tillgänglig.

Statsrådet lägger vikt vid målet om teknikneutralitet i beredningen av förordningen.

Statsrådet slår fast sin slutliga ståndpunkt till förslaget om STEP i samband med behandlingen av den förslagshelhet som rör MFF-halvtidsöversynen i ett senare skede av förhandlingarna utifrån utgångspunkterna för Finlands helhetsintresse.